

ESIMERKILLISTÄ

MUSEOTYÖN

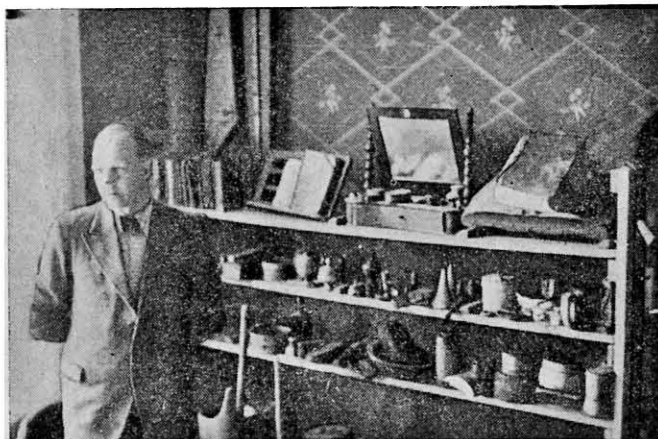
HAILUODOSSA

Mottolauseen "museo on muistomerkki isien työlle" luin äskettäin eräästä museoasiana käsitteestä kirjoituksesta. Siinä kiteytyi erinomaisen sattuvaan muotoon koko tämän kansantieteen alan merkitys.

Museo- ja keräilytyön arvon tajuvat kuitenkin vain verraten harvat. Nykyaika on kuitenkin museotyön kannalta yhdestoista hetki. Pohjois-Suomessa esimerkiksi museotyöhön kohdistunut hävitys ei rajoitu yksinomaan Oulun museon kärsimään tuhoon, jonka jäljet vain vaivoivat ja puutteellisesti on voitu peittää, vaan Oulun niinkuin koko pohjois-Suomen ja Lapin kotien paikoitain järjestelmällinen hävitys on yhdellä iskulla pyyhkäissyt pois paljon korvaamatonta kansatieteellisen ja kulttuurihistoriallisen arvon omanutta omaisuutta.

Kotiseutumuseotoimintaa on kuitenkin pohjois-Suomessakin ollut jonkin verran ja harrastus siinä suhteessa tuntuu olevan elpymään päin. Siellä täällä vaikuttaa myös yksilöitä, joille museoharrastus on muodostunut todella sydämenharrastukseksi. Jonkun yksityisen keräilytyön saattaa paikoitain saavuttaa mittasuhteet, jotka kelpaisivat puutteiksi kokonaisten seurojen ja yhdistystenkin työlle. Kaltio haluaa tällä kertaa esitellä lukijoilleen erään alallaan uskollisesti työtä tehneen ja kunnioitettaviin saavutuksiin päässeen harrastelijan, hailuotolaisen opettaja J. L. Suomelan, joka oman kotiseutunsa menneisyyden unohtamiseksi pelastamiseksi on tehnyt enemmän kuin kukaan toinen paikkakuntalainen. Oheinen lyhyen tutustumiskäyntiin perustuva esittely pyrkii lisäksi lähinnä osoittamaan lukijoillemme, kuinka paljon yleensä voitaisiin, jos niin haluttaisiin, tehdä

"Museo on muistomerkki isien työlle"

Kuvat: Atte Kalajoen kokoelmat

Opettaja J. L. Suomela ja hänen yksityiskokoelmiaan.

museoesineiden keräämiseksi ja kotiseudun historiakuvan valaisemiseksi.

Koska kokoelman pikkutarkkakaan kuvaus ei kertoisi kaikkea, vaikka sitä valokuvain valaisisimme, pyrimme haastattelemaan op. Suomelaa asian alkulähteelle. Op. Suomela, joka on syntyperäisiä hailuotolaisia ja joka opiskeluvuosiensa ja eräitä muita lyhykäisiä poissaoloja lukuunottamatta on pysynyt uskollisena kotikamaralleen, kertoi, että hänet tähän keräilyharrastukseen johdatti pikemminkin käytännöllinen tarve kuin selvä tietoisuus toimenpiteen merkityksestä. Koululasten käytettävissä olleet piirustusmallit tuntuivat hänestä liian kuluneilta, jonka johdosta hän kehoitti lapsia pyytämään kodeistaan vanhoja käytöstä jo poistettuja esineitä, erilaisia kulhoja, varttinöitä jne. joita eri luokilla sitten piirustettiin. Myös historiallinen tietoaimes kaipasi op. Suomelan mielestä valaisua ja havainto antoi lisävauhtia yhteistyölle lasten ja opettajan välillä koulun kokoelman kartuttamiseksi.

Tämä tapahtui 18 vuotta takaperin. Vasta 11 vuotta sitten alkoi kuitenkin

kin kokoelmien järjestelmällinen keruu, kertoi op. Suomela, ja se on tähän päivään mennessä johtanut siihen, että hänen yksityiskokoelmansa käsittää yli 700 numeroa sekä lisäksi joukon keräily- ja säilytysarvoltaan toistaiseksi kiistanalaista tavaraa. Keräily säilyi kauan opettajan ja oppilaiden mitä herttaisimpana yhteistyönä, mutta pohja oli nyt laajentunut: tarkoitus oli kerätä talteen kaikki vanha, mitä Hailuodosta oli saatavissa, säilyttämään saaren vanhaa kulttuuria oli sitten kysymys kirjoista tai kalastuksesta, metsästyksestä tai maitotaloudesta.

Lasten innostus asiaan oli varsinkin aluksi suuri... Kun se sitten alkoi vähentyä, otti op. Suomela monena kesänä järjestelmällisesti keräilläkseen vanhaa luotolaista esineistöä. Hänen on myös onnistunut saada mukaan henkilöitä, jotka itse vielä ovat käyttäneet noita jo poistettuja esineitä, ja jotka siis ovat voineet tuosta kaikesta kertoa. Puulusikkain ja -kuppien aikakausi on itse asiassa niin lähellä meitä, että vielä nykyiset ihmiset ovat sitä eläneet. Nyt kiiltävän ja ruostuvan pellin aikana ovat nuo vanhat esineet saaneet asianmukaisen säilytyspaikan keräilijän kokoelmissa. Luotolaiset tietävätkin jo nykyisin, minne he säilyttämisenarvoiset tavaranansa kantavat.

Mistä johtuu, että työ on ollut näinkin tuloksellista? Lähinnä siitä, huomautti op. Suomela, että entisiä perinteitä kunnioittavat vanhat tavat ovat saareissa eläneet sitkeämmässä kuin mantereella. Vanhoilla puuesineilläkin on vielä paljon käyttöarvoa tänä päivänä. Ja esim. tekstiilien alalla ei ole päästy yhtä suuresta määrin tehdastuotteisiin kuin monessa muussa pitäjässä. Hailuodossa surisevat vielä rukit, edelleen suunnitellaan, luodaan ja kudotaan kankaita, mikä edellyttää vanhanaikaista "ko-

neistoa" karstauksesta kehräykseen saakka.

Kokoelman ehdottomasti vanhin esine on Luodon Sunijärven ikivanha haapio, joka lähinnä liittyy kalastukseen, miltä alalta "intendentimme" on koettanut saada kokoon kaiken mahdollisen. Siinä olikin näkösilmiä mitä erilaisimpia verkkokohoja, atraimia — Ahdin valtasauvoja, kotipelavasta valmistettuja verkkoja, tuohi- ja juuriköysiä (joista nykyiset korviketehtailijat saivat ottaa esimerkiksiä), köysikeloja, passareita (puuharpeja), kimpimalleja, puikkareita, puinen venepumppu... Metsästyksestä kertoivat vanhojen luotipysyjen puuosat ja muista kotipajojen tuotteista mm. vanha jalustin. Levottomista ajoista, joista Hailuodon historia voi monta merkittävyyttä kertoa, puhuvat erikokoiset työntökuulanpyöreät kannunankuulat. On pärepihtejä, on kynttiläsaksia, on vinkka eli takkauraut, ruukopiikki, katosta riippuneita patakoukkuja, silitysrauta, jota on kuumennettu hehkuvin hiilin, on paljon muuta "rautakauden" tuotetta.

Kotitaloudesta kertovat edelleen paitsi tavalliset voikurnut kynttiläkurnut, leilit, puulautaset, jauhoastiat, puiset puntarit, mittatikku (1822), kankaanpingoittimet, ies ja suurikokoinen käsikivi nurkassa.

Mutta myös hengenravintoa on tarvittu. Seinällä riippuu pari virsikannetta (kuvassa n:o 1 vasemmalla), joiden tekijäksi arvellaan erästä kirkollisen koulun opettaja Vanhalaa ja myös vanhojen kirjojen kokoelma on alulla. Siinä on lukutelineellään vanha 1700-luvun raamattu, vaikka alahyllylle kerätyt "lamput", valoneuvot jos jonkinlaiset, osoittavatkin, että valokeinot ovat olleet niukat, niin niukat, että sitä nykypäivänkään polttoaineenpuutteeseen tottuneen maalaisen on vaikea kuvitella. Suurin harvinaisuus kirjähyllyssä ja harvinaisuus sellaisenaankin on 1648 Tukholmassa Heinrich Keyserin kirjapainossa painettu lapinkielinen psaltpari ym. kirjoja.

Muista kokoelman harvinaisuuksista mainittakoon vielä op. Suomelan itsensä suo-ojasta löytämä vanha lyllynkappale (löydetty 1938) sekä puusta valmistettu puukkosahan tuppi (kuva n:o 2, ylähylly, vasemmalla), joka sellaisenaan ei ole niin merkittävää ammattitaitoa vaativa, mutta kuuluu olevan kuitenkin suuri harvinaisuus.

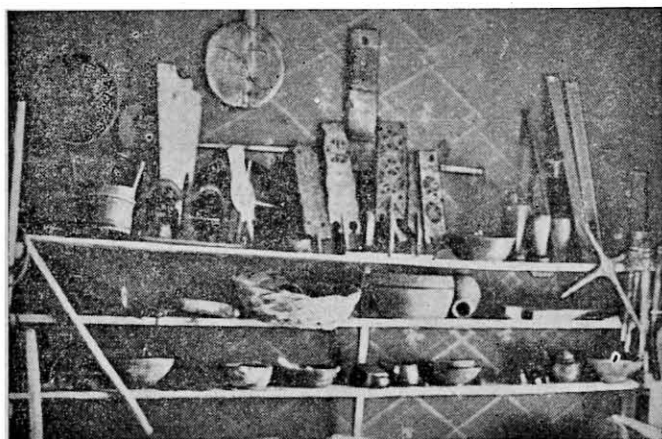
Olemme luetelleet esineitä näinkin yksityiskohtaisesti lähinnä siitä syystä, että asiasta kiinnostuneille tulisi aivan kuin kädestä pitäen osoitetuksi, mitä kaikkea he voivat kerätä.

Palasimme jälleen ahtaasta pienestä museosta viihtyisään työhuoneeseen, taulujen ja kirjojen valtakuntaan. Op. Suomela mainitsi tällöin, että hän soisi mielellään jonkun aikanaan jatkavan tätä työtä, mutta jollei niin käy, niin olisi hän valmis lahjoittamaan kokoelmat maakuntamuseolle edellyttäen, että sinne varattaisiin Hailuotoa varten oma huone. Esineiden keruu ei kuitenkaan ole ainoa tapa, jolla op. Suomela on palvellut

kotipitäjänsä. Hän on innokas valokuvaaja ja kuvien kerääjä, mikäli kysymys on Luodosta, hän pitää monipuolista leikekirjaa kaikesta, mitä hänen kotisaarestaan kirjoitetaan ja kuvia julkaistaan, ja lisäksi hän on kirjoittanut monia viikkoja täyteen keräämäänsä kansantietoutta ja Luodon vanhaa historiaa.

Hailuodon kirkonkylän komean koulun suojiin kätkeytyvä museo on todella muistomerkki isien työlle!

P a n u.

Ylähyllyllä mm. kiulu ja varttinöitä, keskijhyllyllä suolakuppeja, silitysrautoja ym.